

Länsstyrelsen
Västra Götaland

Beslut
2023-04-04

Diarienummer
432-13555-2022

Sida
1(7)

Elektronisk delgivning

Göteborgs Energi
hakan.stoltz@goteborgenergi.se

Byggnadsminnesförklaring av Krutkapellet på Rya Nabbe Fastigheten Rödjan 727:11, Göteborg socken, Göteborgs kommun

Beslut

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap 1 § kulturmiljölagen (SFS 1988:950), Krutkapellet på Rya Nabbe för byggnadsminne.

Länsstyrelsen meddelar enligt 2 § samma lag följande skyddsbestämmelser:

Byggnaden

1. Den på den bifogade kartan, bilaga 2, markerade byggnaden får inte rivas, flyttas, byggas om eller på annat sätt förändras utan Länsstyrelsens tillstånd.
2. Ingrepp får inte göras i byggnadens ursprungliga stomme.
3. Interiört får tak-, vägg- och golvytor inte övertäckas, övermålas eller på annat sätt förändras.
4. Byggnaden ska underhållas så att den inte förfaller. Vård och underhållsarbeten ska utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Underhållet ska ske med material och metoder anpassade till byggnadens egenart. Samråd med Länsstyrelsen ska ske innan vårdarbeten påbörjas.
5. Vård och underhåll ska ske enligt en särskild av länsstyrelsen godkänd skötselplan/vårdplan.

Skyddsområdet

6. Skyddsområdet, markerat med ett rött streck, ska hållas i ett sådant skick att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas. Träd och annan växtlighet i byggnadens närhet ska hållas undan. Samråd med Länsstyrelsen ska ske innan vårdarbeten påbörjas.
7. Området får inte ytterligare bebyggas eller på annat sätt förändras.

Om det finns särskilda skäl får länsstyrelsen lämna tillstånd till att ett byggnadsminne ändras i strid mot skyddsbestämmelserna om åtgärderna är förenliga med bevarandet av byggnadsminnets kulturhistoriska värde.

Länsstyrelsen får ställa skäligen villkor för tillståndet. Villkoren får bl. a avse hur ändringen ska utföras samt krav på dokumentation och antikvarisk kontroll och medverkan.

Redogörelse för ärendet

Frågan om att byggnadsminnesförklara det före detta krutkapellet på Rya Nabbe i Göteborg väcktes av Göteborgs Stadsmuseum i mars 2022. Efter utredning bedömde Länsstyrelsen att krutkapellet hade ett så högt kulturhistoriskt värde att det uppfyllde de högt ställda kraven för att kunna bli ett byggnadsminne. Ett förslag till beslut om byggnadsminnesförklaring med skyddsbestämmelser togs fram och remitterades till fastighetsägaren Göteborgs Energi 2022-11-08. Göteborgs Energi inkom med yttrande 2022-12-14 i vilket man godtog byggnadsminnesförklaringen och skyddsbestämmelserna, men motsatte sig skyddsområdets storlek. Skyddsområdets storlek har sedan reviderats i två omgångar och godtogs i yttrande från Göteborgs Energi 2023-03-20.

Historik

Historiskt har Rya Nabbe byggts upp med en tydlig strategisk koppling till Lilla Billingen på den motsatta sidan av älven. Tillsammans bildade de ett älvslås, vilket var en mycket viktig del av försvaret av fästningsstaden Göteborg. Den ursprungliga skansen på Rya Nabbe uppfördes under 1600-talets andra hälft.

Under år 1689 uppfördes ett mindre batteri vid nabben, vilket förbättrades under det tidiga 1700-talet. Försvarsverken på Rya Nabbe förstärktes 1789 och det nedre batteriet färdigställdes samma år. Runt sekelskiftet 1800 färdigställdes mycket av det som idag finns kvar som lämningar uppe på berget samt försvarsvallen i norr (Rya Skog) och anläggningen ansågs vara klar 1806. Rya Nabbe var fortsatt en viktig försvarspunkt under 1900-talet och under seklets tidiga decennier moderniserades flera av de äldre försvarspunkterna, Rya Nabbe fick till exempel moderna kanoner.

Ryahamnen som är grunden till dagens energihamn byggdes i början av 1930-talet och de stora oljebolagen utvidgade snabbt sina tankanläggningar här. Marken som omfattar Rya Nabbe ägs idag av Göteborgs Energi.

Krutkapellet

Krutkapellet är av en standardtyp som uppfördes i anslutning till satellit-skansarna runt Göteborg och fungerade som magasin för förvaring av krut. Placeringen av byggnaden, något avsides från försvarsanläggningen, kommer av att ett mer nära läge skulle vara farligt eftersom det då skulle kunna antändas av angräparbeskjutning. Utifrån äldre kartmaterial framgår att det funnits tre krutkapell vid Rya Nabbe.

Uppförandeåret för det bevarade krutkapellet är inte känt, detaljer i byggnadens konstruktion talar för att den som yngst är från tidigt 1800-tal.

Byggnaden finns dock markerad, med samma placering, på historiskt kartmaterial tillbaka till sent 1700-tal.

På en relationsritning från 1789 finns ett krutkapell på samma plats som nuvarande markerat, vilket också är illustrerat med en utformning lik det som finns bevarat idag. På kartan finns en beskrivning av hur krutkapellet är byggt och för byggnaderna på nabbens västra del (kasern och vakthus) finns det även kompletterande fasad- och planritningar från samma år. Om krutkapellet står det; ”*Krut Capel byggt av bjelkar och läckt med näfver blålera och jord. Kan inrymma 150 center krut.*”

För krutkapellen som funnits vid Skansen Lejonets fot finns fotografier (1897 och 1921) och en ritning från 1820 som visar i stort sett samma modell som det bevarade krutkapellet vid Rya Nabbe.

Beskrivning

Krutkapellet är uppfört vid Rya Nabbes östra fot. Rya Nabbe är en kuperad udde som ligger omgivet av Ryahamnen på Hisingen vid Göta Älvs mynning, cirka fem kilometer väster om centrala Göteborg.

Den största delen av Rya Nabbe utgörs av ett naturområde med lämningar efter flera generationers försvarsanläggningar. Det finns rester av vallar uppe på toppen och lämningar efter det lägre belägna batteriet söder om höjden. Krutkapellet ligger inom naturområdet invid gränsen till hamnens verksamhetsområde som upptar den östra kanten av nabben. Från kapellet finns stigar och trappor som leder vidare till övriga lämningar inom naturområdet. Norr om Rya Nabbe ligger Rya Skog som är ett naturreservat, i vilket det finns lämningar från 1600-talets vall och vallgrav. Ett antal oljecisterner och andra anläggningar för oljehamnen samt en väg skiljer de båda naturområdena åt.

Byggnaden har en rektangulär byggnadsform och utgörs av ett brant sadeltak med cirka 6–7 meter tillnock. Stommen består av 15 takstolar av skrättfyrsidigt timmer i byggnadens fulla längd. Syll och golvupplag är av kraftigt timmer och vilar på en stengrund av granit som delvis är putsad med kalkbruk på utsidan. Det branta taket är täckt med sinuskorrugerad svart plåt lagd i tre skikt som överlappar varandra. På insidan syns ett tak med ohyvlade brädor lagda i takfallets riktning. Gavlarna är klädda med stående lockpanel målad med faluröd slamfärg ovan ett tjockt lager av tjära. På respektive gavel finns en dörröppning försedd med bräddörr, vilken är målade med samma kulör som fasadpanelen. Byggnaden har två våningsplan. Golven består av kraftiga plankor. Golvbjälklaget på det övre planet bärs upp av timmerknän som är fästa med smidd spik i takbjälken. De flesta av knäna är försedda med trä som täcker de kraftiga spikarna, vilket troligt kan vara en ålderdomlig typ av gnistskydd.

I byggnadens stomme finns många detaljer och historiska spår från såväl tiden då den ursprungligen uppfördes som från under tiden den har varit i

bruk. Takstolarnas bjälkar ser ut att ha skrätts två gånger, en i skogen vid fällning och en gång efter flottning. Andra spår från människor som arbetat med byggandet eller i byggnaden är tydliga timmermansmärkningar, skedborrhål och på flera platser inom byggnaden har årtal, beräkningar och namn skrivits upp med krita genom historien.

Motivering

Enligt kulturmiljölagen (SFS 1988:950) 3 kap 1 § får Länsstyrelsen förklara en byggnad som har ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde eller som ingår i ett bebyggelseområde med ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde för byggnadsminne. Bestämmelserna om byggnadsminnen får också tillämpas på parker, trädgårdar eller andra anläggningar.

Det bevarade krutkapellet och dess placering har ett historiskt nära funktionellt samband med lämningarna efter försvarsskansen på Rya Nabbe och i Rya Skog samt på Lilla Billingen. Krutkapellen uppfördes ursprungligen efter en standardmodell som byggdes i anslutning till satellitskansarna runt Göteborg. Krutkapellet på Rya Nabbe är den enda bevarade byggnaden av sitt slag och utgör därigenom en unik byggnadstyp och ett sällsynt välbevarat minne med stor betydelse för den historiska berättelsen om Göteborg som befäst stad. Byggnaden utgör också en rik källa för kunskap kring byggnadskonstruktion och hantverk.

Länsstyrelsen bedömer att Krutkapellet på Rya Nabbe har ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde och uppfyller kulturmiljölagens högt ställda krav för en byggnadsminnesförklaring.

Beslutet bidrar till att uppnå de svenska miljömålen.

Övrigt

Det äldre arkivmaterial som finns för krutkapellen som funnits vid Skansen Lejonet visar hur taken ursprungligen var täckta med brädor. I kapellet på Rya Nabbe har två äldre takbrädor hittats, vilka på grund av utförande ser ut att vara från en andra generations tak. En återgång till ett brädtäckt tak skulle stärka byggnadens kulturhistoriska värde ytterligare och än bättre återspegla byggnadens ursprungliga form och konstruktion.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos Förvaltningsrätten, se bilagan *Hur man överklagar*.

I detta ärende har tf avdelningschef Erik Gedeck beslutat, enhetschef Mats Herklint deltagit och Eivind Claesson varit föredragande.

Detta beslut har bekräftats digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Bilagor

1. Hur man överklagar
2. Karta med skyddsområde och byggnadens placering

Kopia

Riksantikvarieämbetet + bilagor
Göteborgs Stad + bilagor
Göteborgs Stadsmuseum + bilagor

Efter laga kraft

Riksantikvarieämbetet (med laga kraftsbevis)
Fastighetsregistret, kontaktperson platinaavisering

Bilaga 1. Du kan överklaga beslutet hos förvaltningsrätten

Om du inte är nöjd med Länsstyrelsens beslut, kan du skriftligen överklaga beslutet hos förvaltningsrätten.

Så här överklagar Du beslutet

Länsstyrelsen måste pröva att överklagandet har kommit in i rätt tid, innan det skickas vidare tillsammans med handlingarna i ärendet. Därför ska du lämna eller skicka din skriftliga överklagan till Länsstyrelsen Västra Götaland antingen via e-post; vastragotaland@lansstyrelsen.se, eller med post; Länsstyrelsen Västra Götaland, 403 40 Göteborg.

Tiden för överklagande

Ditt överklagande måste ha kommit in till Länsstyrelsen **inom tre veckor** från den dag du fick del av beslutet. Om det kommer in senare kan överklagandet inte prövas. I ditt överklagande kan du be att få ytterligare tid till att utveckla dina synpunkter och skälen till att du överklagar. Sedan är det förvaltningsrätten som beslutar om tiden kan förlängas.

Ditt överklagande ska innehålla

- Vilket beslut som du överklagar, beslutets datum och diarienummer.
- Hur du vill att beslutet ska ändras.
- Varför du anser att Länsstyrelsens beslut är felaktigt.

Skriv också följande uppgifter, om du inte tidigare lämnat dem:

- Person- eller organisationsnummer.
- Telefonnummer där du kan nås dagtid (med undantag för nummer som avser ett hemligt mobilabonnemang som behöver uppges endast om rätten begär det).
- E-postadress.
- Annat som har betydelse för att domstolen ska kunna nå dig.

Om du har handlingar som du anser stödjer din överklagan så bör du bifoga kopior på dessa. Kontakta Länsstyrelsen i förväg om du behöver bifoga filer som är större än 15 MB via e-post.

Ombud

Om du anlitar ett ombud som sköter överklagandet åt dig ska ombudet underteckna skrivelsen samt uppges sitt eget namn, adress och telefonnummer. Ombudet bör också bifoga en fullmakt.

Behöver du veta mer?

Har du ytterligare frågor kan du kontakta Länsstyrelsen via e-post, vastragotaland@lansstyrelsen.se, eller via växeltelefonnummer 010-224 40 00. Ange diarienummer 13555-2022.

Byggnadsminnet Krutkapellet på Rya Nabbe

Bilaga 2. Skyddsområdet markerat med rött streck

